

મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા
પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોએ કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ
નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો કેસસ્ટડી

માર્ગદર્શક

કે.ટી.પોરાણિયા

પ્રાચાર્ય

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન,
ઈડર

સંશોધક

કે.પી.ટી.ટી.સરા

લેકચરર

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન,
ઈડર

વર્ષ-2020-21

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, ઈડર

લાલોડા રોડ, મુ.પો. ઈડર, જિ. સાબરકાંઠા

ઋણ સ્વીકાર

સંશોધન ઘણાંબધા લોકોની ફલશ્રુતિનું પરિણામ છે. કોઈ એક વ્યક્તિના પ્રયાસથી સંશોધન કાર્ય પૂર્ણ થઈ શકતું નથી. વ્યક્તિઓના સમૂહ અને સહકાર દ્વારા જ કોઈપણ સંશોધનકાર્યને સફળતાપૂર્વક હાથ ધરી શકાય છે. પ્રસ્તુત સંશોધન સાથે સહકાર આપનાર સૌનો ઋણ સ્વીકારતા હું ધન્યતાની લાગણી અનુભવું છું.

આ સંશોધન જેમની પ્રેરણાથી શક્ય બન્યું તેવા જી.સી.ઈ.આર.ટી.ના માન. નિયામકશ્રી ડૉ. ટી.એસ.જોષી સાહેબનો અનુદાન તેમજ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન પૂરા પાડવા બદલ હું આભાર માનું છું.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માર્ગદર્શન આપવા બદલ ભવનના પ્રાચાર્યશ્રી કેટી.પોરાણિયા સાહેબનો હું આ તકે આભાર વ્યક્ત કરું છું

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સાથે સહકાર આપનાર તથા કોવિડ-૧૯ અને લોકડાઉન જેવી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શાળાઓમાં શૈક્ષણિક કાર્યને આગળ ધપાવવા કરેલ નવતર પ્રયોગો કરનાર શાળાના મુખ્ય શિક્ષક અને અન્ય શિક્ષકો હું સૌનો આભાર વ્યક્ત કરું છું

આ ઉપરાંત પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે આ સંશોધનમાં સહાયરૂપે બનનાર સર્વેનો હું ખૂબ ખૂબ આભાર માનું છું.

સંશોધક

કે.પી.ટી.ટી.સરા

લેકચરર

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન

ઈડર

અનુક્રમણિકા

પ્રકરણ 1	4
સમસ્યા કથન અને શબ્દોની વ્યાખ્યા.....	5
1.0 પ્રાસ્તાવિક	5
1.1 શીર્ષક	6
1.2 સમસ્યાકથન.....	6
1.3 શબ્દોની વ્યવહારુ વ્યાખ્યાઓ	7
1.4 અભ્યાસના હેતુઓ	8
1.5 અભ્યાસના પ્રશ્નો	9
1.6 અભ્યાસનું મહત્વ.....	9
1.7 અભ્યાસની મર્યાદા.....	10
1.8 હવે પછીના પ્રકરણોનું આયોજન	11
પ્રકરણ 2.....	12
સંશોધન યોજના	12
2.0 પ્રસ્તાવના :	12
2.1 સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ :	13
2.2 નમૂના પસંદગી :	13
2.3 સંશોધનનાં ક્ષેત્રો :	14
2.4 સંશોધનનો પ્રકાર	14
2.5 સંશોધન પદ્ધતિ :	15
2.6 ઉપકરણ વિગત :	16
2.7 માહિતીનું એકત્રીકરણ :	16
2.8 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને સમીક્ષા :	16

પ્રકરણ ૩.....	18
માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન	18
૩.૦ પ્રસ્તાવના :	18
૩.૧ સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન	19
૩.૧.૧ મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન	19
૩.૧.૨ મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન	22
૩.૨ ઉપસંહાર :	26
પ્રકરણ ૪.....	27
સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો	27
૪.૦ પ્રસ્તાવના :	27
૪.૧ સંશોધન સારાંશ :	28
૪.૨ તારણો :	28
૪.૩ ભલામણો :	29
૪.૪ ઉપસંહાર :	30
સંદર્ભ સૂચિ	31
પરિશિષ્ટ-૧.....	32

સારણીસૂચિ

સારણી : **3.1**..... **19**

સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા..... **19**

સારણી : **3.2**..... **22**

બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા..... **22**

પ્રકરણ 1

સમસ્યા કથન અને શબ્દોની વ્યાખ્યા

1.0 પ્રાસ્તાવિક

કોરોના વાયરસને કારણે સમગ્ર વિશ્વમાં ફેસાયલે કોવિડ ૧૯ની મહામારીને કારણે શિક્ષણ જગતમાં પણ ધરમૂળથી ફેરફાર કરવાની જરૂરિયાત ઉપસ્થિત થઈ છે. આ મહામારીને કારણે વર્ગખંડ શિક્ષણના વિકલ્પો શોધવાની ફરજ પડી છે. સમગ્ર ભારતમાં એપ્રિલ ૨૦૨૦માં જાહેર કરાયેલ ૨૧ દિવસના લોકડાઉનને કારણે કે.જી. ટુ પીજી સુધીનું શાળા શિક્ષણ બંધ કરવામાં આવ્યું. શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં હાલ ટેકનોલોજીએ ચમત્કાર કરી દીધો છે. વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, વાલીઓ વગેરે સહિત તમામ વર્ગ ઓનલાઇન શિક્ષણમાં મદદરૂપ જુદી જુદી એપ્લિકેશન માઇક્રોસોફ્ટ ટીમ્સ, ઝૂમ, ગૂગલ મીટ વગેરેનો ઉપયોગ કરતા થયા છે. આ ઓનલાઇન પ્લેટફોર્મના માધ્યમને કારણે સ્થગિત થયેલ વર્ગખંડ શિક્ષણનો જાણે પુનઃજન્મ થયો હોય તેવું લાગે છે. ગત વર્ષથી શાળાઓમાં પ્રત્યક્ષ વર્ગખંડ શિક્ષણ કાર્ય લગભગ નહિવત જ શક્ય બન્યું આમ છતાં પ્રાથમિકથી શિક્ષણ પૂર્વવત કરવા સરકારે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવૃત્તિમય રાખવા Online Education સહિતના વિવિધ માધ્યમથી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ માટે પૂરક શિક્ષણની વ્યવસ્થા જેવી કે, ઘરે શીખીએ, પરિવારનો માળો સલામત અને હૂંફાળો, એકમ કસોટી ઓનલાઇન શિક્ષણ વગેરે જેવી રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી હતી. આ પ્રવૃત્તિઓનો ઉદ્દેશ કોરોના વાયરસથી ફેલાયેલ મહામારીના ભયજનક માહોલમાંથી વિદ્યાર્થીઓને બહાર કાઢવાનો હતો અને તેમના વર્ગખંડ શિક્ષણને પૂર્વવત ફરી શરૂ કરવાનો હતો.

શિક્ષકોએ સરકારે શરૂ કરાયેલ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે, ઘરે શીખીએ, પરિવારનો માળો સલામત અને હૂંફાળો, વર્ચ્યુઅલ ક્લાસરૂમ, ડીડી ગિરનારના માધ્યમથી ઓનલાઇન શિક્ષણ વગેરેના અમલીકરણમાં સિંહ ફાળો આપ્યો જેના કારણે રાજ્યના દૂર્ગમ વિસ્તારમાં આવેલી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ પણ શૈક્ષણિક સુવિધાઓથી વંચિત ન રહ્યાં આમ છતાં રાજ્યના છેવાડાના ભાગો વચ્ચે ડિજિટલ સંસાધનોની ઉપલબ્ધતાની અસમાનતાએ શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં પણ મોટો પડકાર સાબિત થઈ છે.

કોવિડ ૧૯ના કારણે દરેક ક્ષેત્રમાં ફેરફારો થયા અને **“શાળા બંધ છે, શિક્ષણ નહીં.”** તે સૂત્રને ચરિતાર્થ કરવા તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લાના શિક્ષકોએ ઘણાં બધાં નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો અને પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી. જીસીઈઆરટી દ્વારા આ વર્ષે કોવિડ અને લોકડાઉનને કારણે શાળા શિક્ષણ બંધ રહ્યું તેવા માહોલમાં નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ કરનારા જિલ્લાના શિક્ષકોની અસરકારક અને નોંધપાત્ર કામગીરીને કેસસ્ટડીના ભાગરૂપે શિક્ષણ જગતના ફલક પર કંડારવાની સૂચના હોઈ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લાના શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો કેસસ્ટડી સ્વરૂપે અભ્યાસ કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ હતું. જેના ભાગરૂપે શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ જેવા કે, શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ , વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ , ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પરિવારનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચારપ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચારપ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોનો અભ્યાસ કરવામાં આવેલ હતો.

1.1 શીર્ષક

પ્રસ્તુત અભ્યાસનું શીર્ષક આ પ્રમાણે શબ્દબદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું.

મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોએ કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો કેસસ્ટડી

1.2 સમસ્યાકથન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પરિવારનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક

કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ ઉપરાંત અન્ય શૈક્ષણિક અને સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોને કેસસ્ટડીના માધ્યમથી તપાસવામાં આવી હતી.

1.3 શબ્દોની વ્યવહારુ વ્યાખ્યાઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વપરાયેલ શબ્દોની વ્યવહારિક વ્યાખ્યાઓ આ પ્રમાણે હતી.

મેઘરજ તાલુકો: ભારત દેશના પશ્ચિમ ભાગમાં આવેલા ગુજરાત રાજ્યના અરવલ્લી જિલ્લામાં આવેલો તાલુકો છે. મેઘરજ એ આ તાલુકાનું મુખ્ય મથક છે. આ તાલુકામાં 127 ગામોનો સમાવેશ થાય છે. આમ, મેઘરજ શહેર વિસ્તાર અને ગામડાઓનો સમૂહ એટલે મેઘરજ તાલુકો.

સરકારી પ્રાથમિક શાળા: રાજ્ય સરકારના જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની શાળાઓને સરકારી શાળાઓ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ શાળાઓમાં ધોરણ 1 થી 8 સુધી શૈક્ષણિક કાર્ય હાથ ધરવામાં આવે છે. આ પૈકી મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના બે શિક્ષકોને સંશોધકે અભ્યાસ માટે પસંદ કરેલ હતા. આમ, મેઘરજ તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની શાળાઓને સરકારી શાળાઓ તરીકે પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઓળખવામાં આવી છે.

નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ: પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા કે શિક્ષક દ્વારા હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ કે કાર્યના અર્થમાં છે. રાજ્યમાં કોવિડ અને લોકડાઉનને કારણે ઊભી થયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિની આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા કંડારનાર શિક્ષકો દ્વારા હાથ ધરાયેલ નવતર, રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓને પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ તરીકે ઓળખવામાં આવી છે.

કેસસ્ટડી: કેસસ્ટડી એટલે વ્યક્તિ અભ્યાસ. વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક તેમજ અન્ય વ્યક્તિગત સમસ્યાઓને સમજવા તેમજ તેના નિવારણ અર્થે તેમના વલણો, ક્ષમતાઓ, અભિરૂચિઓ અને કૌટુંબિક પર્યાવરણ તપાસવા માટે શિક્ષક વ્યક્તિ અભ્યાસ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે. કેટલાંક

કિસ્સાઓમાં વ્યક્તિ, એક જૂથ, એક સામાજિક સંસ્થા, જિલ્લો કે જ્ઞાતિ સંબંધિત અભ્યાસ પણ હાથ ધરવામાં આવે છે.

“વ્યક્તિ અભ્યાસે એવી પ્રયુક્તિ છે કે જેના વડે કોઈ એક સંસ્થા કે વ્યક્તિ અથવા સમૂહના જીવનની કોઈ એક ઘટનાનું તેના જૂથમાં કોઈ અન્ય સાથેના સંબંધના સંદર્ભમાં પૃથક્કરણ કરવામાં આવે છે. આમ, વ્યક્તિ કે જૂથના વિગતપૂર્ણ અભ્યાસને જીવન ઇતિહાસ કે વ્યક્તિ અભ્યાસ કહેવામાં આવે છે”

એચ. ડબલ્યુ. ઓડમ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોએ કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો કેસસ્ટડીને વ્યક્તિ અભ્યાસ કેસસ્ટડી તરીકે ઓળખવામાં આવેલ છે.

1.4 અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ આ મુજબ હતા.

1. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગનો અભ્યાસ કરવો.
2. મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગનો અભ્યાસ કરવો.
3. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેના પ્રેરણાસ્ત્રોતની માહિતી મેળવવી.
4. મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેના પ્રેરણાસ્ત્રોતની માહિતી મેળવવી.
5. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગના અમલીકરણની પ્રવિધિ જાણકારી મેળવવી.

6. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો પ્રચાર-પ્રસાર કરવો.
7. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોએ કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીનો અમલ અન્ય શાળાઓમાં થાય તે માટે શિક્ષકોને જાગૃત કરવા.

1.5 અભ્યાસના પ્રશ્નો

પ્રસ્તુત અભ્યાસના પ્રશ્નો આ મુજબ હતા.

1. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થતો હશે?
2. મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગમાં કઈ બાબતોનો સમાવેશ થતો હશે?
3. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેના પ્રેરણાસ્ત્રોત કોણ હશે?
4. મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેના પ્રેરણાસ્ત્રોત કોણ હશે?
5. મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગના અમલીકરણની પ્રવિધિ કઈ હશે?
6. મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગના અમલીકરણની પ્રવિધિ કઈ હશે?

1.6 અભ્યાસનું મહત્વ

દરેક કાર્યને પોતાનું આગવું મહત્વ હોય છે. આ સંશોધન પણ એક શૈક્ષણિકકાર્ય છે. આથી આ સંશોધન કાર્ય દરમિયાન સંશોધક જે જે કાર્ય કરે છે તથા જે પરિણામ મળે છે. તે પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને ભવિષ્યમાં આ અભ્યાસ કોને કોને અને કેવી રીતે મદદરૂપ બની શકે તે બાબત તેનું મહત્વ સૂચવે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા મેઘરજ તાલુકાની સરકારી શાળાઓના શિક્ષકો દ્વારા હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ જેવા કે, નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પરિવારનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ ઉપરાંત અન્ય શૈક્ષણિક અને સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતો વિશેની જાણકારી મેળવી શકાશે.

જિલ્લામાં નવતર પ્રયોગો અને પ્રવૃત્તિઓના અભ્યાસને કારણે આવા પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોને પ્રોત્સાહન મળશે અને તેમના ઉત્સાહમાં વધારો કરી શકાશે. શિક્ષકોએ કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીના પ્રચાર-પ્રસાર દ્વારા જિલ્લાના અન્ય શિક્ષકોને આવા પ્રયોગો કરવા માટેનું પીઠબળ મળશે. જિલ્લાના શિક્ષકો આવા પ્રયોગોના પ્રચાર-પ્રસારને કારણે વધુ પ્રોત્સાહિત થશે અને સમગ્ર જિલ્લામાં વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક અભિવૃદ્ધિના અભિયાનને વધુ બળવત્તર બનાવી શકાશે.

1.7 અભ્યાસની મર્યાદા

સંશોધન એ એવી પ્રક્રિયા છે કે, સંપૂર્ણ રીતે સફળ થતી નથી તેમાં કોઈ ને કોઈ ખામી રહી જવાની શક્યતાઓ વધી જાય છે. દરેક સંશોધન પરિણામો જુદી જુદી પરિસ્થિતિ અનુસાર જુદા જુદા મળે છે. તેથી તેને દરેક સમયે લાગુ પાડી શકાય નહિ.

1. પ્રસ્તુત સંશોધન મેઘરજ તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની સરકારી શાળાઓ પૈકી સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળા પુરતો મર્યાદિત રહેશે.
2. પ્રસ્તુત સંશોધન શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પૂરતો મર્યાદિત રહેશે.
3. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માહિતી એકત્રીકરણ માટેની સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિની મર્યાદા એ પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા રહેશે.

1.8 હવે પછીના પ્રકરણોનું આયોજન

સમગ્ર સંશોધન અહેવાલને ચાર પ્રકરણોમાં વિભાજિત કરેલ છે.

પ્રકરણ 2 સંશોધનની યોજના

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં વ્યાપવિશ્વ, સંશોધન પ્રકાર, સંશોધન પદ્ધતિ, નમૂના પસંદગી, માહિતી પ્રાપ્તિના ઉપકરણો તથા માહિતી વિશ્લેષણની પ્રયુક્તિઓ દર્શાવવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 3 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં હેતુઓ અનુસાર શિક્ષકોએ કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોને લગતી માહિતીને આધારે ગુણાત્મક રીતે માહિતીનું ઊંડાણપૂર્વકનું વર્ણન અને અર્થઘટન રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 4 સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં પ્રાપ્ત માહિતીને આધારે પરિણામોનો સારાંશ, સંશોધનના પ્રયોગની સમીક્ષા, સામાન્ય તારણો અને તેને આધારે માહિતીનું સામાન્યીકરણ રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 2

સંશોધન યોજના

2.0 પ્રસ્તાવના :

કોઈપણ સંશોધનની સફળતાનો આધાર તેના નક્કર આયોજન પર રહેલો છે. સંશોધનકાર્ય વિશ્વસનીય અને પ્રમાણભૂત બનાવવા માટે ચોક્કસ યોજના હોવી જરૂરી છે. સંશોધન કાર્યના હેતુઓની સફળતાનો આધાર તેના આયોજન પર રહે છે. સંશોધનની રૂપરેખાને કાર્યાન્વિત કરવા માટે પદ્ધતિ અને પ્રક્રિયા સંશોધકને સહાયરૂપ બને છે. સંશોધનની રૂપરેખા સંશોધકને દિશા સૂચવતી તાર્કિક યોજના છે. આયોજન દરેક પ્રવૃત્તિની સફળતાની ગુરુચાવી છે. દરેક વ્યક્તિ કાર્યનો આરંભ કરતાં પહેલાં તે કાર્યનું આયોજન કરે છે.

સંશોધન યોજના વિશે ડૉ. એચ.જી.દેસાઈ અને ડૉ. કે.જી.દેસાઈ જણાવે છે કે - “સંશોધન અહેવાલને સમજવા માટે સંશોધન યોજનાનું વર્ણન અત્યંત જરૂરી બને છે. વાચક સ્પષ્ટપણે સમજી શકે અને તેણે પોતે અભ્યાસની પ્રમાણભૂતતા ચકાસવા એ અભ્યાસ ફરીથી ઊપાડવો જરૂરી બને તો સંપૂર્ણ વિગતો મળી રહે એ રીતે આ પ્રકરણ લખવું જોઈએ. સંશોધકે અભ્યાસ દરમિયાન હાથ ધરેલ અને પાછળથી ત્યજી દીધેલ પ્રવિધિઓનો પણ ઉલ્લેખ થવો જોઈએ. આમ થાય તો સમસ્યાની યોજના પર વધુ પ્રકાશ પડે.”

સંશોધનમાં કઈ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો તે મહત્વનો પ્રશ્ન છે. સંશોધક પોતાના વિષયને અનુરૂપ પદ્ધતિ પસંદ કરે તે અત્યંત જરૂરી છે. વળી, સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલ ઉપકરણોની માહિતી, ચલોની માહિતી, વ્યાપવિશ્વ, નિદર્શ પસંદગી અને માહિતી એકત્રીકરણની વિગત આપવી પણ આવશ્યક છે.

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં વ્યાપવિશ્વ, સંશોધન પ્રકાર, સંશોધન પદ્ધતિ, નમૂના પસંદગી, માહિતી પ્રાપ્તિના ઉપકરણો તથા માહિતી વિશ્લેષણની પ્રયુક્તિઓ વિશેની માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

2.1 સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ :

સંશોધકે સમસ્યા ઉદભવ વખતે કયું વ્યાપવિશ્વ નજર સમક્ષ રાખ્યું છે તેની સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે. વળી વ્યાપવિશ્વમાં સમાવિષ્ટ કેટલાં પાત્રો પર ઉપકરણની અજમાયશ કરવાની છે તે બાબત પણ ધ્યાનમાં રાખવી આવશ્યક છે, આમ કરવાથી સંશોધન કાર્ય નિયત સમયમાં પૂર્ણ થાય તેમજ હેતુ સારી રીતે સિદ્ધ થાય છે.

કોઇપણ સંશોધનમાં વ્યાપવિશ્વની સારી વ્યાખ્યા ન થાય ત્યાં સુધી સંશોધનનું કાર્ય આગળ વધી શકતું નથી તથા સમગ્ર વ્યાપવિશ્વમાંથી નિદર્શની પસંદગી પણ મુશ્કેલ બને છે.

વ્યાપવિશ્વ એટલે સમષ્ટિ. એ એવી વિગતો, પાત્રો કે શક્ય અવલોકનોની સંખ્યા છે કે જેમાંથી નમૂનો પસંદ થાય છે.

જિલ્લાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક માટે કરેલ રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઓનલાઇન શિક્ષણ દ્વારા ઘરે બેઠા શિક્ષણકાર્યમાં જોડાઈ શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવીન પ્રયાસો વિશેનો અભ્યાસ હાથ ધરવાનો હોઈ પ્રસ્તુત સંશોધનનો વ્યાપ સમગ્ર અરવલ્લી જિલ્લો રહેશે.

2.2 નમૂના પસંદગી :

સંશોધનની પરિભાષામાં વ્યાપવિશ્વનું સર્વોત્તમ પ્રતિનિધિત્વ કરે તેને સારો નમૂનો કહેવાય છે. સંશોધનમાં સમય, શક્તિ અને નાણાંનો વ્યય થતો અટકાવવા માટે સમષ્ટિનાં શક્ય તેટલાં બધાં જ લક્ષણોનો સમાવેશ થાય તે રીતે નિદર્શ પસંદ કરવો જોઈએ. જેથી નિદર્શ પરથી મેળવેલાં તારણોનું સામાન્યીકરણ કરી સમષ્ટિને લાગુ પાડી શકાય.

આ સંશોધનમાં સંશોધકે સહેતુક નમૂના પ્રયુક્તિથી નમૂનો (નિદર્શ) પસંદ કરેલ છે. આ પ્રયુક્તિમાં નમૂનાનો એકમ એક પાત્ર ન રહેતાં સમગ્ર શાળાએ પાત્ર સમૂહ (ઝૂમખું) એકમ બને છે.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવીન પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો હોઈ સહેતુક નમૂના

પસંદગી દ્વારા જિલ્લામાં થયેલ શ્રેષ્ઠ નવીન પ્રયાસોને અલગ તારવવામાં આવ્યાં હતા. તેમજ દરેક વ્યાખ્યાતાને તેમના લાયઝનીંગ વિસ્તારના શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ હાથ ધરવા સૂચિત કરવામાં આવેલ હતું. જે પૈકી સંશોધકનો લાયઝનીંગ વિસ્તાર મેઘરજ તાલુકો હોય મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંડીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોની રૂબરૂ શાળા મુલાકાત લઈ શિક્ષકો સાથે વાર્તાલાપ કરી સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિના માધ્યમથી તેમના નવીન પ્રયોગોની વિગતો નોંધવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત ગૂગલફોર્મના માધ્યમથી અન્ય માહિતી તેમજ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો સંબંધી ફોટોગ્રાફની વિગતો એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

2.3 સંશોધનનાં ક્ષેત્રો :

સંશોધન માટે અનેક દિશાઓ અને ક્ષેત્રો વિકાસ પામ્યા છે. સંશોધન જુદા જુદા અનેક ક્ષેત્રો સાથે જોડાયેલું હોય છે. સંશોધન પોતાને અનુકૂળ ક્ષેત્ર પસંદ કરતાં હોય છે. જીવન સાથે સંકળાયેલા આવા અનેક ક્ષેત્રો છે જેવા કે શૈક્ષણિક, વૈજ્ઞાનિક, તબીબી, સામાજિક, ખેતી, ઉદ્યોગ, વાણિજ્ય વગેરે હોય છે.

આ પૈકી પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્ર સાથે જોડાયેલું છે.

2.4 સંશોધનનો પ્રકાર

સંશોધનમાં વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. તેથી જે તે ક્ષેત્રમાંથી ઉપસ્થિતિ થયેલ અર્થપૂર્ણ સમસ્યાના વ્યવસ્થિત વસ્તુલક્ષી અને અનુભવની એરણ પર ચકાસી શકાય. તેવા ઉકેલ સાથે સંબંધ છે. તેનું સ્વરૂપ કે પ્રકાર સંબંધિત પ્રશ્નોના સ્વરૂપ પ્રમાણે બદલાય છે.

સંશોધનના મુખ્ય બે રીતથી પ્રકારો પડે છે. જે નિમ્નાંકિત ડૉ. ડી.એ.ઉચાટ (2005-06) ના મતે સંશોધનના પ્રકાર બે રીતથી દર્શાવી શકાય. સંશોધનના ધ્યેય અને અમલીકરણને લક્ષમાં રાખી તેનું આ મુજબ વર્ગીકરણ કરી શકાય.

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ હાથ ધરવાનો હોઈ તેમજ શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગતોને ઊંડાણથી તપાસવાની હોઈ આ સંશોધન ગુણાત્મક પ્રકારે હાથ ધરાયું હતું.

2.5 સંશોધન પદ્ધતિ :

સંશોધનમાં જે પ્રકારની સમસ્યા હોય તેના સંદર્ભમાં પદ્ધતિની પસંદગી કરવામાં આવે છે. સંશોધનની પદ્ધતિઓ નીચે મુજબ છે.

1. ઐતિહાસિક પદ્ધતિ
2. પ્રાયોગિક પદ્ધતિ
3. વર્ણનાત્મક સંશોધનો જેમાં-
 - (i) સર્વેક્ષણ અભ્યાસ
 - (ii) વિકાસાત્મક અભ્યાસ
 - (iii) સંબંધાત્મક અભ્યાસ
 - (a) વ્યક્તિ અભ્યાસ
 - (b) સહસંબંધલક્ષી અભ્યાસ
 - (c) કારણ તુલનાત્મક અભ્યાસ

પ્રસ્તુત સંશોધન એ વ્યક્તિ-અભ્યાસ આધારિત છે.

2.6 ઉપકરણ વિગત :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉપકરણ તરીકે સંશોધક દ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો. આ પ્રશ્નાવલિને આધારે જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગતો મેળવવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત અન્ય માહિતી અને ફોટોગ્રાફ્સની વિગતો મેળવવા માટે ગૂગલ ફોર્મ ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

2.7 માહિતીનું એકત્રીકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે શાળાની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિના માધ્યમથી પ્રશ્નાવલિના મુદ્દાનુસાર માહિતી એકત્રિત કરી હતી. આ ઉપરાંત અન્ય માહિતી અને ફોટોગ્રાફ્સની વિગતો મેળવવા માટે ગૂગલ ફોર્મનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. શિક્ષકોની રૂબરૂ મુલાકાત દરમિયાન શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોની વિગત સંબંધી માહિતી કઈ રીતે ભરવાની છે તેની પ્રાથમિક સમજ આપવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત ગૂગલ ફોર્મની સમજ આપી અન્ય માહિતી કઈ રીતે ભરવી તેમજ ફોટોગ્રાફ્સ કઈ રીતે અપલોડ કરવા તે સમજાવવામાં આવ્યું હતું. શિક્ષકને કંઈ મુશ્કેલી હોય તો તેનું સ્થળ પર જ નિવારણ કરવામાં આવેલ હતું જેથી પ્રયોગ સંબંધી પ્રાપ્ત થયેલ માહિતી સચોટ, ચોક્કસ અને વાસ્તવિક મળે.

2.8 માહિતીનું પૃથક્કરણ અને સમીક્ષા :

એકત્ર થયેલ માહિતીની યોગ્ય અંકશાસ્ત્રીય પદ્ધતિ થકી મૂલવણી એ સંશોધનના કાર્યનું મહત્વનું સોપાન ગણી શકાય. સંશોધક માટે ઉપકરણની પસંદગી કરવાની સાથે જ તેના થકી પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ કેવી રીતે થઈ શકશે અને તારણો મેળવવા શું કરવું પડશે તે અંગેનો ખ્યાલ રાખવાનો થતો હોય છે.

સંશોધક દ્વારા સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિ તેમજ ગૂગલ ફોર્મ દ્વારા મળેલ માહિતીને સંશોધનના હેતુઓ અનુસાર માહિતી એકત્ર કરી તેને વ્યક્તિ-અભ્યાસના સોપાનો મુજબ ગોઠવવામાં આવ્યાં હતા. જેમાં, નીચેની વિગતો જેવી કે,

- શાળાનું નામ
- પ્રસ્તાવના
- વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેની પ્રેરણા
- કરેલ નવતર પ્રયોગનું શીર્ષક
- કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીનું ક્ષેત્ર
- કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીના હેતુઓ
- કામગીરીથી અસર પામેલ જૂથની સંખ્યા
- સરકારશ્રી દ્વારા આ સમયે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કરેલ કામગીરી
- અન્ય કામગીરીની વિગત
- કાર્યક્રમનું અમલીકરણ
- બાળકોનું મુલ્યાંકન
- પરિણામ / તારણ
- ફોટોગ્રાફ

ઉપર્યુક્ત મુદ્દાઓના અનુસંધાનમાં શાળાઓના શિક્ષકો પાસેથી એકત્ર કરેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગોની સમીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી.

પ્રકરણ ૩

માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

૩.૦ પ્રસ્તાવના :

કોઈપણ સંશોધનમાં જેટલું મહત્વ માહિતી એકઠી કરવાનું છે, તેટલું જ મહત્વ માહિતીનું પૃથક્કરણ કરવાનું છે. કોઈપણ સંશોધકે સંશોધન યોજના તૈયાર કરતી વખતે કઈ-કઈ માહિતી મેળવવી પડશે, પ્રાપ્ત માહિતીનું વર્ગીકરણ કેવી રીતે થશે તે અંગે વિચારી લેવું જરૂરી છે. આમ કરવાથી માહિતી વિષયક સચોટ ખ્યાલ આવે છે. કોઈપણ સંશોધનમાં એકઠી કરેલી સંશોધન માહિતી પૃથક્કરણ અને અર્થઘટનની યોગ્ય પ્રયુક્તિ દ્વારા જ અર્થપૂર્ણ બને છે.

આ બાબતમાં ફીશર કહે છે કે- “માહિતીને સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ આપવા માટે વપરાતી આંકડાશાસ્ત્રીય પ્રક્રિયાઓનો ઉદ્દેશ એ છે કે અપ્રસ્તુત માહિતીને દૂર કરવી અને પ્રાપ્ત માહિતીમાં સમાયેલી પૂરેપૂરી પ્રસ્તુત માહિતીને અલગ પાડવી.”

પ્રાપ્ત થયેલી માહિતીના જૂથને વધુ સારી રીતે સમજવા માટે અને તેમાંથી અર્થ તારવવા માટે તે માહિતીનું વર્ગીકરણ કરવું જોઈએ. તેને વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવવી જોઈએ અને સમજી શકાય તેવા સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપમાં મૂકવી જોઈએ. કોઈપણ સંશોધનમાં એકઠી કરેલી સંશોધન માહિતી પૃથક્કરણ અને અર્થઘટનની યોગ્ય પ્રયુક્તિ દ્વારા જ અર્થપૂર્ણ બને છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસનો હેતુ મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગનો અભ્યાસ કરવાનો હોઈ તે સંબંધી માહિતી એકત્રીકરણ માટે પ્રસ્નાવલિનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો અને તેને આધારે મળેલ માહિતીનું એકત્રીકરણ, વર્ગીકરણ અને પૃથક્કરણ કરી પ્રસ્તુત માહિતીનું આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ દ્વારા વિશ્લેષણ કરી પ્રાપ્ત માહિતીને આધારે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન નીચે મુજબ કરવામાં આવેલ હતું.

3.1 સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળામાં હાથ ધરાયેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો જેવા કે, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પરિવારનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ ઉપરાંત અન્ય શૈક્ષણિક અને સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોને કેસસ્ટડીના માધ્યમથી તપાસવામાં આવી હતી. જેની શાળાવાર રજૂઆત નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવેલ છે.

3.1.1 મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા સારણી 3.1 માં રજૂ કરેલ છે.

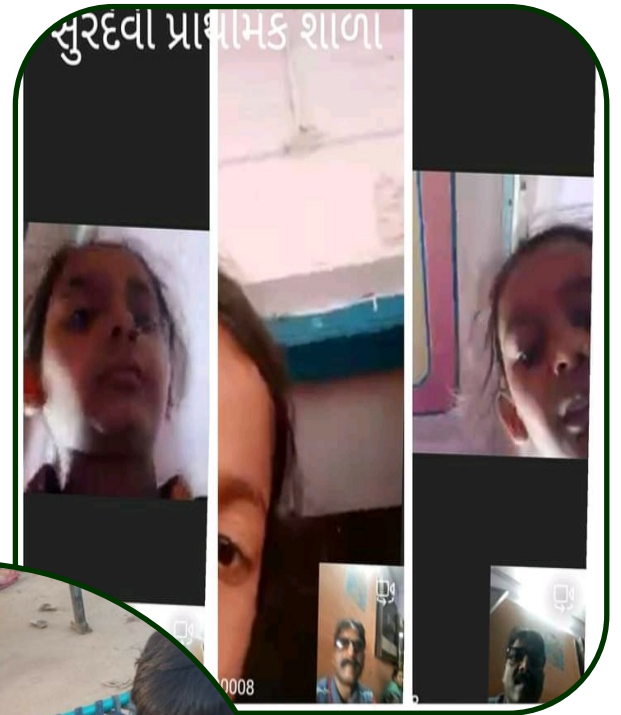
સારણી : 3.1

સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

શિક્ષકનું નામ	સોલંકી રાજેશભાઈ ચીમનલાલ
શાળાનું નામ	સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા
પ્રસ્તાવના	અમારી સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અરવલ્લી જિલ્લામાં મેઘરજ તાલુકામાં આવેલી છે. અમારી શાળાના બાળકો કોરોના મહામારીમાં શિક્ષણ અભ્યાસથી વંચિત ના રહે તે હેતુસર બાળકોની સતત ચિંતા કરી. 1. મારા ધોરણ 5 ના તેમજ 1 થી 4 ના બાળકો ઘરે બેસી હોમવર્ક કરે તે માટે ગુજરાતી, હિન્દી અને અંગ્રેજી વિષયના વ્યાકરણની પીડીએફ

	<p>બનાવી તેમજ ગણિત વિષયની ચાર ક્રિયાઓના દાખલાઓની pdf સાથે સાથે જનરલ નોલેજની પીડીએફ બનાવી.</p> <p>2. આ પીડીએફ દરેક બાળકો ને ઘરે ઘરે જઈ વહેંચવામાં આવી. જેથી કરીને દરેક બાળકોના મોટા ભાઈ બહેન તેમજ વાલીગણ માર્ગદર્શનરૂપ બને.</p> <p>3. જરૂર જણાય ત્યાં માર્ગદર્શન આપવામાં આવતું જેથી બાળકો શિક્ષણ અભ્યાસ થી વંચિત ન રહે.</p>
વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેની પ્રેરણા	સરકારશ્રીના પરિપત્રોનું અમલીકરણ કરવાની તીવ્ર ઇચ્છાશક્તિમાંથી આ કામગીરીની પ્રેરણા મળી
કરેલ નવતર પ્રયોગનું શીર્ષક	સહિયારું શિક્ષણ
કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીનું ક્ષેત્ર	શિક્ષણ સહિત તમામ ક્ષેત્રોની કામગીરી કરવા માટેનું સઘન આયોજન
કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીના હેતુઓ	તમામ પ્રકારના હેતુઓનું અમલીકરણ દ્વારા આ કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી.
કામગીરીથી અસર પામેલ જૂથની સંખ્યા	48
સરકારશ્રી દ્વારા આ સમયે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કરેલ કામગીરી	પરિપત્રોનું અમલીકરણ
અન્ય કામગીરીની વિગત	પ્રોજેક્ટ વર્ક, પ્રવૃત્તિઓ, ગીત સંગીત, ચિત્રકામ વગેરે
કાર્યક્રમનું અમલીકરણ	કોવિડ 19 ને ધ્યાનમાં રાખી કોવિડની ગાઈનલાઈનનું પાલન કરી સમયપત્રક મુજબ સમગ્ર આયોજન કરેલ હતું.
બાળકોનું મુલ્યાંકન	વિદ્યાર્થીઓ માટે યોજાયેલ શિક્ષણ કાર્ય મુજબ તેઓમાં થયેલ પ્રગતિની ચકાસણી કરી હતી.
પરિણામ / તારણ	આ પ્રયોગ સફળ રહ્યો હતો.

● नवतर प्रयोगना झोटोग्राफ

3.1.2 મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા સારણી 3.2 માં રજૂ કરેલ છે.

સારણી : 3.2

બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગ સંબંધી માહિતીનું પૃથક્કરણ, અર્થઘટન અને સમીક્ષા

શિક્ષકનું નામ	ભાવના જે. જોશી
શાળાનું નામ	બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળા
પ્રસ્તાવના	આ વર્ષે કોવિડનો સમય ખૂબ જ મુશ્કેલ હતો. અત્યાર સુધીમાં સૌ પ્રથમ વખત ડિજિટલ શિક્ષણ વ્યવસ્થા થકી બાળકો સાથે કામ કરવાનું બન્યું હતું. શીખવા શીખવવાનો એક નવતર અનુભવ તરફ આ બાળકો ઢળવા જઈ રહ્યા હતા. સૌ પ્રથમ તો શાળામાં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પૈકી ઘરે જ સ્માર્ટફોન હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા ખૂબ ઓછી હતી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ ગામના વિસ્તાર આધારિત જે નાના જૂથ કર્યા હતા. તે જૂથ પૈકી બાળકો અને ધોરણ આધારે કોણ કોણ સાથે કે નાના જૂથમાં અભ્યાસ કરે તે માટે વિદ્યાર્થીઓને વ્યક્તિગત રીતે સમજ આપવામાં આવી હતી. દરેક ધોરણના બાળકો બધી જ પ્રવૃત્તિમાં જોડાય એવા આશય સાથે જે બાળકોના ઘરે ટીવી હતું તે ઘરના વડીલ સાથે ચર્ચા કરી બાળકો ટીવીમાં જોઈ શિક્ષણ મેળવે અને નવો અનુભવ પ્રાપ્ત કરે, નવું જાણે અને અમલી બનાવે તે માટે એમના વાલીઓ સાથે સંપર્ક કરી વૈશ્વિક સમસ્યા સામે વિદ્યાર્થીઓને શાળામાં આવવાને બદલે ઘરે બેસી શીખે તે માટે પ્રયત્ન કરવામાં વાલી સહયોગી બને તે અપેક્ષિત હોઈ આ

	<p>માટે વાલીઓના વિશેષ પ્રયત્નો અને સમજણ વધે તે માટે ખાસ આયોજન કર્યું હતું. બાળકોને વિડીયો કોલ કરતાં અને રિસીવ કરતાં શીખવી ઘરે કે રજાના દિવસે કે કોઈ નાની મોટી સૂચના આપવા વિડીયો કોલનો ઉપયોગ કરવો શરૂ કર્યા પછી બાળકો પણ આ રીતે સમજતા થાય અને સહયોગ કરી સાથો સાથ જોડાતા થયાં. તેમને જ્યાં મુશ્કેલી કે સમસ્યા સામે આવે ત્યારે મારો સંપર્ક કરવાની વ્યવસ્થા સરળતા કરી આપી હતી. વર્ગખંડમાં શીખવા શીખવવાની પદ્ધતિ અને આ દૂરવર્તી શિક્ષણ વચ્ચે ખૂબ તફાવત જોઈ શકાતો હતો. આ પ્રવૃત્તિમાં બાળકોને સહયોગ મળ્યો સાથે સાથે તેમને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું હતું.</p>
વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેની પ્રેરણા	<p>કોરોના મહામારી સમયે શાળાઓ બંધ હતી. શરૂઆતના તબક્કે તો આ મહામારી ટૂંક સમયમાં જતી રહેશે એવો અણસાર હતો, પરંતુ છેવટે જ્યારે શાળાઓમાં જ પચાસ ટકા શિક્ષકો હજાર રહેશે એવું થયું ત્યારે તેની ગંભીરતા જોઈ શકાઈ. એક શિક્ષક અને માતા તરીકે આ સમયે બાળકોના ભવિષ્ય માટે એક ફરજના ભાગરૂપે આ કામ કરવું અને રાષ્ટ્ર નિર્માણમાં સહયોગી થવું એમ માની આ કાર્ય હાથ ધર્યું.</p>
કરેલ નવતર પ્રયોગનું શીર્ષક	સહપાઠી થકી મૂલ્યાંકન
કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીનું ક્ષેત્ર	બાંદીવાડા પ્રાથમિક શાળાના અભ્યાસ કરતાં બાળકો.
કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીના હેતુઓ	<p>કોરોના મહામારી સમયે બાળકોનું શીખવાનું ન અટકે દરેક બાળક પોતાની જરૂરિયાત મુજબ અને પોતાની ઝડપે શીખે સાથોસાથ બાળકોને હોમલર્નિંગ માટે માનસિક અમે ભૌતિક રીતે સજ્જ થાય તે માટે આ કામગીરી કરવામાં આવી હતી.</p>
કામગીરીથી અસર પામેલ જૂથની સંખ્યા	200 કરતાં વધારે બાળકો અને એટલીજ મોટી સંખ્યામાં વાલીઓ પણ આ પ્રવૃત્તિમાં લાભાર્થી થયાં.

સરકારશ્રી દ્વારા આ સમયે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કરેલ કામગીરી	સરકાર દ્વારા વિશેષ પરિસ્થિતિને આધારે જે માર્ગદર્શન મળ્યું તે મુજબ અને સ્થાનિક પરિસ્થિતિ મુજબ કામગીરી કરવામાં આવી.
અન્ય કામગીરીની વિગત	શાળાના બાળકોને નાના જૂથમાં વિભાજિત કરી આ દરેક જૂથ ઉપર એક એસએમસી સભ્યને જવાબદારી આપી આ પ્રયોગને આગળ વધારવામાં આવ્યો.
કાર્યક્રમનું અમલીકરણ	કોરોના સમયે શાળાઓ બંધ અને શિક્ષણકાર્ય શરૂનો અમલ થયો ત્યારથી આ કાર્યક્રમ શાળા કક્ષાએ અમલી બનાવેલ છે.
બાળકોનું મૂલ્યાંકન	બાળકોનું મૂલ્યાંકન સતત અને સર્વગ્રાહી થાય તે માટે શિક્ષકો સહિત મોટા ધોરણના બાળકોને જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી.
પરિણામ / તારણ	શાળાના મૂલ્યાંકન આધારે પરિણામ અને પરિણામને આધારે જરૂરી આયોજન થકી બાળકો માટે આગળનું આયોજન કરવાનું નક્કી કરી શકાય. આમ બાળકો અને સ્થાનિક પરિસ્થિતિ મુજબ આ સ્થિતિમાં સૌથી ઉપયોગી સહપાઠી વ્યવસ્થા દ્વારા શિક્ષણનો આ પ્રયોગ એક મજબૂત વ્યવસ્થા તરીકે ઉપસી આવેલ છે.

● नवतर प्रयोगना झोटोग्राइ

3.2 ઉપસંહાર :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધક દ્વારા સ્વચિત પ્રશ્નાવલિ સ્વરૂપે તૈયાર કરેલ ગૂગલ ફોર્મ દ્વારા શાળાની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ સંશોધનના હેતુઓ અનુસાર માહિતી એકત્ર કરી તેને વ્યક્તિ-અભ્યાસના સોપાનો મુજબ ગોઠવવામાં આવ્યાં હતા. પ્રશ્નાવલિના મુદ્દાઓના અનુસંધાનમાં શાળાઓના શિક્ષક પાસેથી મળેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગોની સમીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેને આધારે ચાવીરૂપ તારણોની વિગતો હવે પછીના પ્રકરણમાં આપવામાં આવેલ છે.

પ્રકરણ 4

સંશોધન સારાંશ, તારણો અને ભલામણો

4.0 પ્રસ્તાવના :

કોઈપણ સંશોધનના પાયામાં હેતુઓ, મળેલ સંશોધન માહિતીનું એકત્રીકરણ, પૃથકકરણ અને તેને આધારે અર્થઘટનનો સમાવેશ થાય છે, અને તેને આધારે જ સંશોધન માટેના તારણો બાંધી શકાય છે. કોઈપણ સંશોધનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ પણ સમસ્યાનો જીણવટભર્યો અભ્યાસ કરીને તે અંગેનાં તારણો કાઢવાનો હોય છે તારણો સંશોધનનું હાર્દ છે. સમગ્ર સંશોધનનો નિયોડ છે તારણોથી સંશોધક કે અન્ય વ્યક્તિઓની કોઈપણ સમસ્યાનાં કારણો અંગેની ધારણાઓ હોય અથવા સમસ્યાના ક્ષેત્રના અંગે કોઈપણ માન્યતાઓ હોય તેને કાં તો સમર્થન મળે છે અથવા માન્યતા કે ધારણા ખોટી ઠરે છે. તારણોથી ભવિષ્યના સંશોધનોના ક્ષેત્રો ખુલ્લા થાય છે, અને સમસ્યાના ક્ષેત્રમાં સુધારણા કાર્યને દિશાસૂચન મળે છે. આ અભ્યાસમાં મળેલ માહિતીનું પ્રકરણ-4 માં વિગતવાર વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું અને આ વિશ્લેષણને જુદા જુદા દષ્ટિકોણથી મૂલવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

કોવિડ 19 ના કારણે દરેક ક્ષેત્રમાં ફેરફારો થયા ત્યારે શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવતર પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો વિચાર સંશોધકને સૂઝ્યો હતો. કોરોના વાયરસના કારણે સર્જાયેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિમાં શિક્ષકોએ હાથ ધરેલ નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ જેવા કે, ઘરે શીખીએના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, પરિવારનો માળો - સલામત અને હૂંફાળોના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, એકમ કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, સામાયિક કસોટીના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ ઉપરાંત અન્ય શૈક્ષણિક અને સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, લોકજાગૃતિ માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓ, વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં અભિવૃદ્ધિ, વિદ્યાર્થીઓની હાજરીમાં અભિવૃદ્ધિ, ઓનલાઇન શિક્ષણના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કરેલ પ્રવૃત્તિઓની વિગતોને કેસસ્ટડીના માધ્યમથી તપાસવામાં આવી હતી. આ માહિતીના વિશ્લેષણને આધારે મળેલ તારણો, અભ્યાસના હેતુઓની

ચકાસણી કરવામાં આવી હતી અને આ તમામ બાબતોને આધારે સંશોધનનો સારાંશ તેના તારણો, સૂચનો અને ભાવિ સંશોધનો માટેના સૂચનો કરવામાં આવ્યાં છે.

4.1 સંશોધન સારાંશ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા શિક્ષણ બંધ ન રહે તેમજ વિદ્યાર્થીઓ ઘરે બેઠા શિક્ષણ કાર્ય મેળવી શકે તે માટે જિલ્લામાં શિક્ષકોએ કરેલ નવીન પ્રયાસોનો અભ્યાસ કરવાનો હોઈ સહેતુક નમૂના પસંદગી દ્વારા જિલ્લામાં થયેલ શ્રેષ્ઠ નવીન પ્રયાસોને અલગ તારવવામાં આવ્યાં હતા. તેમજ દરેક વ્યાખ્યાતાને તેમના લાયઝનીંગ વિસ્તારના શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો કે નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગોનો અભ્યાસ હાથ ધરવા સૂચિત કરવામાં આવેલ હતું. જે પૈકી સંશોધકનો લાયઝનીંગ વિસ્તાર મેઘરજ તાલુકો હોઈ મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોની રૂબરૂ શાળા મુલાકાત લઈ શિક્ષકો સાથે વાર્તાલાપ કરી સ્વરચિત પ્રશ્નાવલિના માધ્યમથી તેમના નવીન પ્રયોગોની વિગતો નોંધવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત ગૂગલફોર્મના માધ્યમથી અન્ય માહિતી તેમજ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગો સંબંધી ફોટોગ્રાફની વિગતો એકત્ર કરવામાં આવી હતી. શાળાઓની મળેલ માહિતીનું તુલનાત્મક પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરી તેને આધારે શાળાના નવતર પ્રયોગોની સમીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેને આધારે ચાવીરૂપ તારણો તારવવામાં આવ્યાં હતા.

4.2 તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનનાં ચાવીરૂપ તારણો આ મુજબ છે.

- મેઘરજ તાલુકાની સુરદેવી સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક શ્રી સોલંકી રાજેશભાઈ ચીમનલાલ દ્વારા **સહિયારું શિક્ષણ**નો નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.
- શિક્ષકે ધોરણ 5 ના તેમજ 1 થી 4 ના બાળકો ઘરે બેસી હોમવર્ક કરે તે માટે ગુજરાતી, હિન્દી અને અંગ્રેજી વિષયના વ્યાકરણની પીડીએફ બનાવી તેમજ ગણિત વિષયની ચાર ક્રિયાઓના દાખલાઓની pdf સાથે સાથે જનરલ નોલેજની પીડીએફ બનાવી તેના માધ્યમથી વિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિક કાર્યને આગળ ધપાવ્યું હતું.

- શિક્ષકે પ્રોજેક્ટ વર્ક, પ્રવૃત્તિઓ, ગીત સંગીત, ચિત્રકામ વગેરે જેવી અન્ય પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરેલ હતું.
- શિક્ષકે વિદ્યાર્થીઓ માટે યોજાયેલ શિક્ષણ કાર્ય મુજબ તેઓમાં થયેલ પ્રગતિની ચકાસણી કરી હતી. આ પ્રયોગ સફળ રહ્યો હતો.
- મેઘરજ તાલુકાની બાંઠીવાડા સરકારી પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષિકા ભાવના જે. જોશી દ્વારા **સહપાઠી થકી મૂલ્યાંકન**નો નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.
- આ પ્રયોગમાં 200 કરતાં વધારે બાળકોને જોડવામાં આવ્યાં હતાં.
- બાળકોનું શિક્ષણકાર્ય ન બગડે અને દરેક બાળક પોતાની જરૂરિયાત મુજબ અને પોતાની ઝડપે શીખે સાથોસાથ બાળકો હોમલર્નિંગ માટે માનસિક અમે ભૌતિક રીતે સજ્જ થાય તે માટે શિક્ષકે આ કામગીરી કરી હતી.
- શાળાના બાળકોને નાના જૂથમાં વિભાજીત કરી આ દરેક જૂથ ઉપર એક એસએમસી સભ્યને જવાબદારી આપી આ પ્રયોગને આગળ વધારવામાં આવ્યો.
- બાળકોનું મૂલ્યાંકન સતત અને સર્વત્રાહી થાય તે માટે શિક્ષકો સહિત મોટા ધોરણના બાળકોને જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી.
- બાળકો અને સ્થાનિક પરિસ્થિતિ મુજબ આ સમયગાળામાં સૌથી ઉપયોગી સહપાઠી દ્વારા શિક્ષણ વ્યવસ્થાનો આ પ્રયોગ એક મજબૂત વ્યવસ્થા તરીકે ઉપસી આવેલ હતો.

4.3 ભલામણો :

પ્રસ્તુત સંશોધન અંતર્ગત અભ્યાસ હેઠળ રહેલી સુરદેવી પ્રાથમિક શાળા અને બાંઠીવાડા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા કોવિડના સમયગાળામાં કરેલ નવતર શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગનો પ્રચાર-પ્રસાર થાય, મહત્તમ શિક્ષકો આ પ્રયોગમાંથી પ્રેરણા લઈ પોતાની શાળામાં આવા નવતર પ્રયોગો હાથ ધરે તે માટે શિક્ષકોને આવા શૈક્ષણિક અને સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોનો પોતાની શાળામાં અમલ કરે તે માટે નીચે મુજબની ભલામણ કરવી જોઈએ.

- ડાટેના મુખપત્રમાં નવતર પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોના પ્રયોગની વિસ્તૃત નોંધ લેખ સ્વરૂપે મુકવી જોઈએ.

- ડાયેટની વેબસાઇટ કે ડાયેટના બ્લોગમાં જિલ્લાના નવતર શૈક્ષણિક કે સહશૈક્ષણિક કાર્ય કરતા શિક્ષકોની સકસેસ સ્ટોરી રજૂ કરવી જોઇએ.
- આકાશવાણી કે દૂરદર્શન પર નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકો સાથેનો વાર્તાલાપ ગોઠવવો જોઇએ.
- ડાયેટ દ્વારા નવતર પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોના શૈક્ષણિક ઇનોવેશનમાં ભાગ લેવા પ્રોત્સાહિત કરવા જોઇએ.
- નવતર પ્રયોગ કરનાર શિક્ષકોની શાળાની એકસ્પોઝર વિજિટનું ડાયેટ દ્વારા આયોજન કરવું જોઇએ.
- નવતર શૈક્ષણિક પ્રયોગનો પ્રચાર-પ્રસાર થાય તે માટે સ્થાનિક અખબારમાં વિગતો મુકવી જોઇએ.

4.4 ઉપસંહાર :

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા કોરોના વાયરસથી ફેલાયેલ મહામારીની વિકટ આપત્તિને અવસરમાં પલટાવી નવી દિશા ખોલનારા શિક્ષકોની વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણથી વંચિત ન રહે તે માટે રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ અને નવતર શૈક્ષણિક કે સહશૈક્ષણિક પ્રયોગને તપાસવામાં આવ્યાં હતાં

શિક્ષકોના આ નવતર શૈક્ષણિક કે સહશૈક્ષણિક પ્રયોગોને આધારે ચાવીરૂપ તારણો તારવી આ પ્રયોગમાંથી પ્રેરણા લઇ શિક્ષકો પોતાની શાળામાં આવા નવતર પ્રયોગો હાથ ધરે તે માટે શિક્ષકોને ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

શિક્ષકોના આવા સઘન શૈક્ષણિક પ્રયત્નો અને પ્રયોગોને પ્રચાર-પ્રસાર દ્વારા વધુ વેગ મળે તે માટે પ્રસ્તુત સંશોધન ખૂબ ઉપયોગી બનશે.

સંદર્ભ સૂચિ

ડૉ. દિનેશચંદ્ર ઉચાટ, શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર, પ્રથમ આવૃત્તિ, (સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ., 2009)

એચ.જી.દેસાઈ અને દેસાઈ કે.જી., સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, (અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997)

હરિભાઈ જી.દેસાઈ અને દેસાઈ કૃષ્ણકાંત જી., સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, (અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997)

વિદ્યાર્થીઓનું શિક્ષણ કાર્ય ઘરે બેઠા જળવાઈ રહે માટે GCERT દ્વારા નક્કર આયોજન કરાયું. (સમાચાર સેવા પ્રભાગ આકાશવાણી દ્વારા પ્રકાશિત સમાચાર)

પરિશિષ્ટ-1

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, ઇડર

સંશોધક દ્વારા સ્વચિત પ્રશ્નાવલિ

1. શાળાનું નામ

2. પ્રસ્તાવના

3. વિશિષ્ટ કામગીરી કરવા માટેની પ્રેરણા

4. કરેલ નવતર પ્રયોગનું શીર્ષક

5. કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીનું ક્ષેત્ર

6. કરેલ વિશિષ્ટ કામગીરીના હેતુઓ

7. કામગીરીથી અસર પામેલ જૂથની સંખ્યા

8. સરકારશ્રી દ્વારા આ સમયે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કરેલ કામગીરી

9. અન્ય કામગીરીની વિગત

10. કાર્યક્રમનું અમલીકરણ

11. બાળકોનું મુલ્યાંકન

12. પરિણામ / તારણ

13. ફોટોગ્રાફ

